

REFLEKTION

Vetenskap, föräldraskap

– Ett filosofiskt grepp om rådgivningsbroschyrer

Vetenskapen kommer in som räddaren i nöden för nyblivna och förvirrade föräldrar. Men vilka antaganden ligger egentligen till grund för informationen i rådgivningsbroschyerna, undrar **Camilla Cronqvist**.

Som nybliven förälder står man inte bara inför undret av det nya liv som fötts. Man ställs också inför en mängd oförutsebara frågor som "Hur ofta och länge ska barnet ammas och när?", "Vad gör jag när barnet skriker och jag inte vet varför?" "Hur mycket sömn behöver barnet och vad gör jag när det inte kan sova?" "Hur tar jag bäst hand om det när det är sjukt?"

Förutom dessa frågor om barnets omvårdnad inställer sig också många frågor om hur barnet kommer att utvecklas, trots att man gång på gång får förundras över hur snabbt utvecklingen sker när den väl sker. "När börjar barnet le, och hur kan jag veta att det ler 'på riktigt'?" "När vänder det på sig?" "När får jag låta barnet sitta med stöd?" "När ska det kravla/krypa/gå?" "När kommer tänderna?" "När ska man börja äta fast föda?" O.s.v.

Auktoritet om föräldraskap

Som svar på dessa frågor kommer vetenskapen på ett mycket konkret, om än inte alltid så tydligt, sätt in i småbarnsföräldrarnas liv. Den intar platsen som en källa till information och som en auktoritet som ibland tål att ifrågasättas. Om man vill kan man som småbarnsförälder fördjupa sig i de mängder av handböcker, internetsidor och diskussionsforum som finns i ämnet. Här tänker jag begränsa mig till en reflektion kring den ström av broschyrer som man får i handen på de, till att börja med rätt täta, rådgivningstillfällena. Det tål kanske att påpekas att reflektionen i första hand är filosofisk till sin karaktär och främst grundar sig på personliga erfarenheter. Den strävar alltså på intet sätt till att vara heltäckande.

Svårt spåra tankarna

I de broschyrer som olika myndigheter och välvilliga organisationer anser att nyblivna föräldrar bör läsa ligger den vetenskapliga tyngden främst i de listor på använd litteratur som förekommer på de sista sidorna. För ett akademiskt skolat öga är bristen på övriga referenser ibland framgick tydligare varifrån vissa påståenden kom. Det skulle göra det lite lättare att förhålla sig till de olika saker som sägs. Som det är nu vävs resultaten

från vetenskapliga undersökningar, erfarenheter från barnmorskor och hälsovårdare som varit länge i yrket, allmänna goda råd och bondförnuft samman till en enhetlig berättelse om hur barnet utvecklas socialt och intellektuellt, där det ofta inte är riktigt klart vad dessa påståenden grundar sig på.

Samtidigt är det klart att det är den här formen som måste råda. Broschyerna riktar sig till en stor grupp av olika människor, inte bara till filosofer med ett intresse för människovetenskaper. De måste också hitta balansen mellan att ge tillräckligt klara bud om hur barn utvecklas för att vara informativa och gerum för insikten att det råder en oerhört stor individuell variation inom vad man kan förstå som en normal utveckling.

Komiskt intryck

I de flesta fall lyckas också broschyrerna väl i denna svåra uppgift. Speciellt imponerad har jag varit över hur man lyckats hitta ett bra tonfall för att tala om de mörkare sidorna av föräldraskap, såsom förlösningsdepressioner, konflikter i familjen, missbruk och familjevåld. Inte minst över att man inte har skyggt för att bemöta också de här aspekterna.

Ibland ger läsningen ett oavsiktligt komiskt intryck. Såsom när rådet till skapa förhållanden för barnet som så mycket som möjligt liknar tiden i mammans mage åtföljs av konstaterandet att små barn tycker om barockmusik. Man undrar vad sambandet här tänks vara?

Här kommer jag emellertid att fokusera på hur vissa vetenskapliga ansatser osynligt kommer till tals i berättelsen, och hur de anger *ett*, och i vissa avseenden ett problematiskt, sätt att betrakta barnets begynnande liv.

Behavioristiskt bagage

Den första är hur vissa behavioristiska tendenser kommer till uttryck i hur barnet förväntas lära sig saker. Detta trots att den psykologiska teorin i de flesta sammanhang övergetts till förmån för andra inlärningsteorier. (För de som inte spontant känner till den behavioristiska teorin: Pavlovs hundar som betingades att reagera med salivutsöndring på en klocka som ringde samtidigt som de fick mat kanske "ringer en klocka".) Dessa märks framförallt i diskussioner kring

behovet att upprätthålla strikta mat- och sovttider för barnet. T.ex. i rådet att upprepa vissa ord och handlingar vid läggsdags, så att barnet redan vid yttrandet av ordet somnar in.

Här vill jag inte ifrågasätta behovet av rutiner i barnets liv, och det viktiga i att liknande saker händer under en dag för att barnet ska kunna orientera sig i sin dag. Det man i alla fall kan fråga sig är om detta sätt att inlemmas i olika livssammanhang bäst ska beskrivas i mekanistiska termer av stimulus och respons.

Större sammanhang behövs

Den andra saken som fallit mig i ögonen är förbunden med hur man förstår och beskriver utvecklingen i barnets själsliv. Den här aspekten försvåras märkbart av frågans natur. Till att börja med kan man konstatera att alla beskrivningar av människans själsliv präglas av en viss öppenhet. Hur vi beskriver människor är aldrig bara en neutral beskrivning utan uttrycker alltid något om vad vi ser som viktigt i mänskligt liv. Vidare karakteriseras beskrivningen av vad barn *vill*, *tänker* och *känner* av en ytterligare öppenhet som har att göra med att det inte är givet vad det betyder att ge vissa beskrivningar av dem samt att det inte är förutbestämt i vilka stadier det blir meningsfullt att säga dessa saker om den. Det är klart vad det betyder att säga att barnet som skriker och ivrigt söker sig till mammans bröst är hungrigt och "vill äta". Däremot krävs ett större sammanhang, och en annan förståelse, för att säga att barnet t.ex. "vill lära sig mer om elefanter".

Logiska processer

Den aspekt jag här vill fästa uppmärksamhet vid är tendensen att betona vissa specifika intellektuella, eller kognitiva, förmågor då man talar om hur barnets tankeförmåga utvecklas.

Det här gäller i synnerhet barnets förmåga att, som man säger, uppfatta sambandet mellan orsak och verkan, men också visuella och spatiala förmågor som att förstå att ett föremål ligger bakom eller framför ett annat.

I den här meningen utgår man, antagligen omedvetet, från att tänkande består i vissa logiska processer, som att dra slutsatser och förutsäga vad som kommer att hända utifrån dem. Dessa

verkar genomgående betraktas som avskilda från barnets övriga psykosociala utveckling. Ofta redogör man nämligen vid sidan om denna intellektuella utveckling för hur barnet från det första leendet alltmer börjar interagera och stå i kontakt med sina föräldrar och andra människor i sin omgivning, men fäster ingen större uppmärksamhet vid hur dessa reaktioner och förhållningssätt kan ses som grundläggande för barnets språkutveckling och förståelse av de meningssammanhang som omger det.

Enkelspårigt om relationer

Den här tendensen kan förstås ha att göra med de svårigheter som finns i att forska kring småbarn. Det är lätt att utsätta barn för enkla experiment med leksaker i lådor och vatten som hålls från en kanna till en annan. Det är mycket svårare att nå den form av förtrogenhet med ett stort antal barn som föräldrarna har till det barn de lever med och vars uppväxt de därför följer på ett närmare håll än någon vetenskapsman kan göra. (Förutom förstås med sina egna barn.) Jag skulle ändå påstå att en stor del av problemet stannar från en oförmåga att ifrågasätta utgångspunkterna för den egna forskningen. Man är inte öppen för de olika roller som det har i våra liv att vi är tänkande, kännande och viljande varelse, och inte heller hur dessa tre aspekter av våra liv kan ses som nära sammanknippade med varandra. Man utgår istället endast från att vi har att göra med entydiga processer som kan undersökas och förklaras med vetenskapliga metoder utan desto mer reflektion över de sammanhang inom vilka det på olika sätt är meningsfullt att tala om att vi tänker, känner och vill och vad det betyder att använda dessa ord där.

Camilla Kronqvist är doktorand i filosofi camilla.kronqvist@abo.fi